

PEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA GIMNASTIKA DARSLARINI TAHLIL ETISH.

**ADPI. Dotsent
Kamchiyev Salimberdi Xudayberdivich**

Annotatsiya: ushbu maqolada pedagogik yondashuv asosida gimnastika darslarini tahlil etish usullari bayon etilgan.

Kalit soʻzlar: umumiy tahlil, qisman tahlil, maxsus tahlil, grafiklar, kartochkalar, onglilik-faollik darajasi, ritm, sur’at, temp, jadallik me’yori, bilim, ko’nikma, malaka.

Gimnastika darsining tahlili mazmuni o’z ichida tahlilning maqsadi va vazifalarini, dars tahlilining xillari - umumiy va qisman tahlilini hamda darsning tahlili uchun foydalaniladigan usullarni, uning matni loyihasini (so’rovnomasi va boshqalari), umumiy va motor (harakatga keltiruvchi) zichligini, gimnastika darsi yuklamasi, me’yori, hajmi, jadalligi, standartlarini tahlil matnida ifodalashi lozim. Har qaysi o’qituvchi o’zining va kasbdoshining darsini tahlil qila olish malakasi va ko’nikmasiga ega bo’lishi zarur. To’g’ri tashkil qilingan pedagogik kuzatish va darsning tahlili jismoniy tarbiya mutaxassisi fikrlash faoliyatining, o’qituvchililar mahoratining shakllanishi hamda yuksalishiga zamin yaratishi amalda isbotlangan. Tahlil - umumiy va qisman yoki maxsus tahlil deb farqlanadi.

Dasming umumiy tahlili deganda dars zichligi, darsda jismoniy yukning boshqarilishi va darsning o’quv-tarbiyaviy yo’nalishidagi tarkibiy qismlarini umumlashtirish orqali yakuniy baholanishi tushuniladi. Odatda maktab pedagogik jamoasi vakili, maktab ilmiy bo’lim mudiri yoki maktab direktori darsni ajratib olingan alohida tarkibiy qismi (o’qituvchi, o’quvchi faoliyati, jismoniy mashqlarni o’zlashtirish, ularni organizmga ta’siri va boshqalar) ni tahlil qilishi mumkin. Tahlilning bunday shakllari o’tkazilgan darsni to’la baholash imkonini bermaydi. Biz quyida gimnastika darsining pedagogik tahlili, tahlildan maqsad, tahlilda yoritilishi lozim bo’lgan masalalar, tahlilchini dars boshlanguncha bajaradigan ishlari, o’quvchi faoliyatini tashkil qilish usuliyatlari va unda o’qituvchining rahbarlik roli va boshqalarning tahlili haqida qisqacha ma’lumot berishni lozim ko’rdik.

Darsning pedagogik tahlili (umumiy tahlil)

Gimnastika darsi tahlilidan maqsad:

- maktab o’qituvchisining ish faoliyati bilan tanishish va uni o’rganish;
- maktabda jismoniy madaniyat fanini o’qitishning holatini va o’quvchi nazariy bilimlari, amaliy harakat, malaka va ko’nikmalarni qanday darajadiligini o’rganish;
- maktabda ommaviy jismoniy madaniyat - sog’lomlashtirish va sport ishlari, uning borishini tahlil qilish;
- ilg’or ish tajribasini o’rganish, umumlashtirish va tarqatishdir.

Tahlil uchun darsni kuzatish va tahlil natijalarini qayd qilish oson jarayon emas. Amalda dars tahlili uchun oldindan savollar yozilgan so’rovnomalardan, chizmalardan, grafiklardan, kartochkalardan foydalaniladi. Bunday usullardan foydalanish tahlilning yuzakiligiga yo’l qo’ymaydi, darsning tub mazmunini, belgilangan vazifalarning hal qilinishini to’g’ri baholash imkonini beradi.

Gimnastika darsining tahlilida yoritilishi lozim bo’lgan masalalar quyidagilardan iborat. Ular:

- o’qituvchi va o’quvchilarning darsga tayyorligi;
- darsning mazmuniga, tashkil qilinishi, o’tkazilishiga hamda kirish, tayyorlov, asosiy va yakunlov qismlariga baho berish;
- o’qituvchi va o’quvchi faoliyatini baholash;

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

- darsning tashkiliy daqiqasiga, unda qo’llaniladigan iboralar, atamalardan foydalanishi, nutqi, muomala madaniyatiga baho berish;

- darsning tahlilini yakuniy matnga yozishda o’qituvchiga maslahat, lozim bo’lsa tavsiya va ko’rsatmalar berish.

Tahlilchini dars boshlanguncha bajaradigan ishlari.

Tahlil uchun darsning kuzatilishi boshlanguncha tahlilchi sinfning pedagogik xarakteristikasi, o’quvchilarning yoshi, jismoniy rivojlanganligi, jismoniy tayyorgarligi ko’rsatkichlari, sog’ligini holati, o’zlashtirish natijalarini sinf jurnalidan o’rganadi. O’qituvchining umumiy hamda kasbi bo’yicha ish staji haqida umumiy bo’lsada ma’lumot oladi. Darsning o’tkazish joyi, muddati, dars mavzulari, reja grafigi bo’yicha tartib nomeri, ro’yxat bo’yicha sinf o’quvchilarining (qizlar, bolalar) soni, darsning jadval bo’yicha boshlanishi va tugallanishi muddatlarini yozishi shart. O’quvchilarning dars davomidagi intizomi, xulqi, o’zlarini tutishi va ularning faoliyatini tashkil qilish va o’zlashtirishning tahlili:

- jismoniy mashqlarni bajarishga o’quvchilarning munosabati, materialga qiziqishini uyg’ota olish masalalari;
 - dars intizomining buzilish sabablari;
 - darsga o’qituvchining munosabati;
 - o’qituvchining ko’rsatma va buyruqlarining ijrosi;
 - onglilik-faollik darajasi;
 - o’quvchilarni mashq bajarishlarini baholash (ritm, sur’at, temp, jadallik me’yori);
 - darsda ularning hakamlik, navbatchilik va guruhlariga bosh bo’lishdek majburiyatlarini bajarishga munosabatlari;

Darsda o’qituvchining rahbarlik roli: o’zini tutishi va faoliyatining tahlili:

Rahbarlik ro’li: o’ziga ishonish, qat’iyat, tirishqoqligi, talabchanligi, o’quvchilar orasida obro’yi, ular bilan muloqoti va ulargarni munosabati, sinfni ”qo’lda tutishi (boshqara oiishi)”. O’zini tutishi: bardamligi (emotsional holati), bolalarga nisbatan ziyrakligi, sezgirligi, ishchanlik fazilatining namoyon bo’lishi.

Nutqi: ovozi, buyruqlarini, ko’rsatmalarining to’g’riligi, muomala va nutq madaniyati, saviyasi o’rganiladi.

O’qituvchining tashqi qiyofasi: kiyim-bosh (sport shakli), epchilligi, qomati, tashqi ko’rinishiga baho beriladi.

O’qituvchining o’quvchi bilan yakkama-yakka muloqoti:

faolligi, passivligi (sustligi), ishonchi, dadilligi, qat’iyati, ulgurishi kuzatiladi.

Gimnastika darsida tarbiyaviy ishning amalga oshirilishi: diqqatning tarbiyalanishi va mashqning bajarilishiga qiziqish uyg’otish, intizom, qattiq turish, o’rtoqlik va boshqa sifatlar. Axloqiy tarbiyaning xilma-xil uslublanishidan foydalana olish (tushuntira olish, ishontira olish, ma’lum axloq me’yorlariga rioya qilishga o’rgata oiishi, rag’batlantirish va boshqalar), ularning maqsadga muvofiqligi, unumliligi tahlil qilinadi. O’quv predmeti bo’yicha dunyo qarashni shakllantirish, harakat malakasi va ko’nikmasini shakllantirishga bog’liq bo’lgan bilimlar bilan ta’minlashi. Dars jarayoni davomida jismoniy madaniyat faolini tayyorlash, o’qituvchining mashg’ulotlaridan ozod qilingan o’quvchilar bilan ishlashi. Tahlilchi saviyasining tahlil sifatiga ta’siri: darsni kuzatish va uning tahlili ko’p qirrali jarayon bo’lib, o’quv-tarbiya faoliyatining barcha tomonlarini ko’z o’ngida tutish uchun ma’lum darajadagi bilim va ko’nikmalarga ega bo’lish talabini qo’yadi.

Kuzatilganki, bir vaqtning o’zida darsning mohiyatiga yetib baholash, mavjud vaziyat (holat) uchun maqsadga mos keladigan qarorni nazarda tutib fikr ayta olish, dars o’tkazayotgan o’qituvchi fikrini o’qiy olish (u nima qilmoqchi), tavsiyanoma belgilash, hujjatlarni kuzatish bayonnomalari, rejalar, so’roq varaqalari va boshqalarni to’g’ri tuzata

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

olish, undan foydalanish, darsga beriladigan tavsiyanomadagi maslahatlarning, matnining tushunarligi masalalari tahlilsifatiga ta’sir etadi. Biz quyida foydalanishga tavsiya qilayotgan darsning pedagogik tahlilining tayyor loyihasi jismoniy madaniyat uslubchilari, uslubiy birlashmalar boshliqlari, viloyat, shahar, tuman, xalq ta’limi nazoratchilari, umumta’lim maktablarining jismoniy madaniyat fani o’qituvchilari va oliygohlarining jismoniy tarbiya fakulteti talabalari bilan amaliyotda bir necha yil davomida sinab ko’rildi va jismoniy tarbiya ta’limi jarayonida qo’llash mumkin degan xulosaga kelindi.

Yuqorida qayd qilingan gimnastika darsining pedagogik tahlili loyihasiga kiritilgan savollarga javoblarning tahlilchi tomonidan kiritilishi natijasida o’tkazilgan mashg’ulotga baho beriladi. Quyida biz dars tahlili muhokamasida yuritilishi (to’ldirilishi) lozim bo’lgan muhokama majlisining bayonnomasi shaklini tavsiya etamiz. Bayonnoma dars o’tgan fan o’qituvchisi tomonidan yoki tahlil muhokamasi majlisi qatnashchilaridan biri tomonidan to’ldiriladi yoki matn tarzida yozib boriladi. Dars tahlili bayonnomasiga shu darsning ma’ruza mashg’uloti matni, darsda jismoniy yuklamaning boshqarilishi, dars zichligi ifodalangan darsning pedagogik tahlilining bayonnomasi ilova qilinadi. Qayd qilingan bayonnomalarda qo’lanmaning oldingi sahifalarida ilova qilingan. Darsning tahlili muhokamasida pedagogik tahlilchi. Jismoniy yuklamani boshqarilishiga hamda dars zichligi uchun mas’ul o’qituvchilarning ishtirok etishi shart. Tahlil muhokamasida ular dars haqida avval uning ijobiy tomonlari, so’ng darsda yo’l qo’yilgan kamchiliklar haqida o’zlarining shaxsiy fikr va mulohazalari bilan ishtirok etishlari shart. Darsi muhokama qilingan o’qituvchiga tahlil muhokamasi majlisining boshlanishida va uning so’ngida yakuniy fikr bayon qilish uchun so’z beriladi. Odatda, dars tahlillarining turli xil usuliyatlari hozirgi kun amaliyotida foydalaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

- 1.UmarovM.N., Yefimenko A.I., Yo’ldoshevK.K. Oliy o’quv yurtlarida asosiy gimnastika mashg’ulotlarni o’tkazish stilistikasi (uslubiy tavsiyanoma) T.:O’zDJTI bosmaxonasi. 1995-y.
- 2.Xonkeldiev SH., Abdullaev A. va boshqalar. Jismoniy mashqlar bilan shug’ullanish mashg’ulotlari. O’quv qo’llanma. - Farg’ona, “Farg’ona” nashriyoti, 2011- y.
- 3.Usmanov B.H. “Gimnastika darslarida innovatsion texnologiyalar” Tafakkur bostoni Toshkent - 2013